

דיבור בלשון נקייה [ג ע"א "ותנא דידן" - ע"ב "דהר איכא"]

המשנה פוסקת "אור לארבעה עשר בודקין את החמץ" והגמרא דנה ומכריעה שהכוונה בלשונה "אור" ל"לילה". תוך כדי דיון הובאה לשון הדין בבית מדרשו של שמואל: "לילי ארבעה עשר בודקין את החמץ" והגמרא תמהה מדוע המשנה לא מפרשת דבריה ואומרת "לילי" – כבית מדרשו של שמואל? ומשיבה שהתנא נקט לשון מעולה ונקייה, והוא העדיף להשתמש במילה "אור" מאשר המילה "לילה". הגמרא מביאה מספר דוגמאות מהתורה שהכתוב נקט לשון נקייה.

התנא	הפסוק	הוכחה
רבי יהושע בן לוי	[הבהמות שנכנסו לתיבת נח] "מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהרה" (בראשית ז, ח)	במקום לומר הבהמה "הטמאה" (5 אותיות), הכתוב הוסיף שמונה אותיות באומרו "אשר איננה טהרה" (13 אותיות. כנראה שלפני ריב"ל היה בתורה כתוב "טהורה" בכתב מלא. חזקוני שם)
רב פפא	[בדיני היוצא למלחמה] "כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה" (דברים כג, יא)	במקום לומר האיש "טמא" (3 אותיות), הכתוב הוסיף תשע אותיות באומרו "אשר לא יהיה טהור" (13 אותיות. יכל הכתוב לומר טהור בלי ו' ו"לחסוך" באות וההפרש הינו 9 אותיות).
רבינא	כ"ל	כ"ל. הכתוב הוסיף עשר אותיות, באומרו "טהור".
רב אחא בר יעקב	[דוד לא הגיע לסעודת ראש חודש שערך המלך שאול] "ולא דבר שאול מאומה ביום ההוא, כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא כי לא טהור" (ש"א כ, כו)	במקום לומר מקרה "טמא" (3 אותיות), הכתוב הוסיף שש עשרה אותיות באומרו "בלתי טהור הוא כי לא טהור" (19 אותיות).
בית מדרשו של רבי ישמעאל	[דיני זב] "וכל המרכב אשר ירכב עליו הזב יטמא... [ונידה] ואם על המשקב הוא או על הכלי אשר הוא יטמא עליו בנגעו בו יטמא עד הערב" (ויקרא טו, ד. כג)	התורה מלמדת את דינם של הזב והנידה, וכשהיא מתארת זב שמתמא את מושבו היא מדגימה באמצעות רכיבה, וכשהיא מתארת נידה שמתמאת את מושבה היא מזכירה ישיבה, כי אין זה צנוע להזכיר רכיבה ופיסוק רגלים באישה.
	"ותבחר לשון ערומים" (איוב טו, ה)	מצווה על כל אדם לבחור את דרך לשונם של הערומים (החכמים) שמדברים בלשון נקייה.
	"ודעת שפתי ברור מלל" (איוב לג, ג)	על אדם לדעת (להרגיל) את שפתיו שידברו בלשון נקיה ומבוררת.

על מנת להקשות על הברייתא הגמרא מביאה פסוקים שמוכח מתוכם שלשון רכיבה מוזכר גם באישה?

קושיה	תירוצ
"ותקם רבקה ונגרתיה ותרפנה על הגמלים" (בראשית כד, סא)	כיוון שהגמל גבוה גם האישה מפחדת ליפול ממנו ורוכבת בפיסוק רגליים כשהיא מחזיקה עם ידיה ורגליה את הגמל. (התורה מתארת את המציאות, לכן היא לא יכולה לשנות את לשון תיאור הרכיבה)
"ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכבם על החמור" (שמות ד, כ)	התורה נקטה לשון רכיבה מפני בניו של משה שרכבו בפיסוק רגלים (אך ציפורה רכבה כשהיא יושבת ושתי רגליה בצד החמור).
"והיה היא רכבת על החמור וירדת בסתר הקר והנה דוד ואנשיו ירדים לקראתה ותפגש אתם" (ש"א כה, כ).	אביגל אחזה היטב בחמור ורכבה בפיסוק רגליים כיוון ש: א. פחדה מהרכיבה בלילה. ב. פחדה מהמפגש עם דוד. ג. הרכיבה בירידה מההר מסוכנת. (הנביא מתאר את המציאות, לכן הוא לא יכל לשנות את לשון תיאור הרכיבה)